

Z JAZYKOVÉ PORADNY

Otázka

Říká se člověku, který se věnuje lovu kaprů, *kaprař*, nebo *kaprář*?

Odpověď

Takto utvořený výraz spadá mezi tzv. jména konatelská, což jsou podstatná jména, která jsou odvozena od jiného podstatného jména přidáním přípony. Konatelská jména označují především osoby vykonávající nějakou činnost, která je spjatá se substantivem, od něhož je dané konatelské jméno odvozeno (např. *housle* > *houslař* ‚jedinec, který vyrábí housle či jiné smyčcové nástroje‘; *ryba* > *rybář* ‚ten, kdo loví ryby‘).

Jednou z nejproduktivnějších přípon sloužících k odvozování konatelských názvů je právě přípona *-ař/-ář*, kterou se tvoří jména rodu mužského životného s koncovkami měkkého vzoru „muž“ a jež má dvojí podobu (dle délky samohlásky). Jak se můžeme dočíst v mluvnících češtiny (např. v Příruční mluvnici češtiny, Mluvnici češtiny 1 či ve Velké akademické gramatice spisovné češtiny), v jednoslabičných, trojslabičných a víceslabičných jménech (např. *tmář*, *zahrádkář*, *železničář*) se vyskytuje pouze varianta *-ář* (výjimkou jsou jen slova *oštěpař* a *nástrojař*), u dvojslabičných odvozenin se však může vyskytovat *-ař* i *-ář*.

Rozložení obou podob dané přípony u dvojslabičných slov (mezi něž se řadí i zmiňovaný *kaprař/kaprář*) může být poměrně rozmanité a nemá zcela jasná pravidla. Někdy se pomocí různých variant sufixu odlišují rozdílné významy (např. *kolář* ‚řemeslník vyrábějící dřevěné vozy a jejich součásti‘ vs. *kolař* ‚zloděj/výrobce jízdních kol či závodník na kole‘), řidičeji může docházet i ke kolísání bez jakéhokoli významového odlišení (*brankář/brankař*).

Dle Mluvnice češtiny 1 mívají starší jména s krátkou samohláskou v kořeni příponou *-ář* (*cestář*, *hvězdář*), zatímco jména s dlouhou samohláskou v kořeni a jména novější zase *-ař* (*sýrař*, *mlékař*). U slov, která mají v kořeni samohlásku krátkou, jsou pak dle příručky Tvoření slov v češtině 2 rozlišovány dva případy: jestliže je před příponou jen jedna souhláska, objevuje se u některých slov *-ař* (*četař*, *hrobař*, *lyžař*), jindy *-ář* (*sklenář*, *mlynář*, *rybář*), jestliže je ale před příponou skupina souhlásek, píše se spíše varianta *-ář* (např. *bednář*, *cihlář*), ale i u této skupiny nalezneme poměrně mnoho výjimek (*bruslař*, *stavbař*, *veslař*, *šperkař* aj.). Jak je tedy patrné z výkladů v mluvnících, distribuce variant dané přípony u dvojslabičných jmen nemá zcela jasná pravidla a mnohdy může docházet ke kolísání.

Odpověď na danou otázku přesto v jedné z mluvníc nalezneme, a to konkrétně v Mluvnici češtiny 1. Zde se totiž o příponě *-ař/-ář* píše, že se hojně užívá u slangových výrazů a také pro označení specialistů v různých oborech, např. lékařů (*zubař*, *srdcař*, *ušař*, *očař*), učitelů (*češtinář*, *fyzikář*), ale také rybářů (*parmař*, *třpytkář*, *muškař*). Jako jeden z příkladů je zde uveden právě i *kaprař*, a to pouze ve formě s krátkou variantou dané přípony. Varianta *kaprař* převažuje i v úzu – korpus SYN verze 11 obsahuje celkem 172 výskytů výrazu *kaprař*, avšak ani jeden výskyt podoby *kaprář* a výraznou převahu podoby s krátkým *a* potvrzuje i běžné internetové vyhledávání. Proto doporučujeme pro označení rybáře, jenž loví kapry, používat výraz *kaprař*.



Tento článek je volně přístupný na základě licence Creative Commons Uvedte původ 4.0 Mezinárodní veřejná licence. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International Public License.